Turisme La Costera

Tresors de l'interior

PATRIMONI CULTURAL

COVA NEGRA. XÀTIVA

Un jaciment fonamental en el context europeu per entendre l'univers dels neandertals i el període mosterià amb fòssils i troballes els més moderns dels quals tindrien uns 50.000 anys d'antiguitat, quan s'estima que els neandertals es van extingir. I que revelen possibles enterraments, cosa que ens parlaria d'una societat més avançada que no es pensava.

S'han recuperat ossos de fauna, instruments lítics, cendres de fogueres, etc. Entre les restes òssies dels neandertals destaca el parietal trobat durant la campanya duta a terme per Gonçal Vinyes entre 1928 i 1933. La designació Parietal I correspon a un individu adult masculí. Al Museu de l'Almodí es pot veure una rèplica exacta de l'original que s'exposa al Museu de Prehistòria de València.

És per això que la Cova Negra, Bé d'Interès Cultural (BIC) que agafa el seu nom de les parets ennegrides, forma part de l'herència històrica i patrimonial de la ciutat.

Però l'entorn que envolta aquesta cèlebre caverna és un autèntic tresor, l'obra natural generada per la trobada del riu Albaida amb les muntanyes de la serra Grossa i que es coneix com l'estret de les Aigïues.

Milions d'anys d'erosió que han dibuixat en el paisatge bells meandres i un entorn ric en fauna i flora.

BASTIDA DE LES ALCUSSES. MOIXENT

La Bastida de les Alcusses va ser una de les ciutats més importants del nord de la Contestània ibèrica en el segle IV a.c. Tanmateix, desconeixem el seu nom, com també les causes històriques que motivaren la seua destrucció i el seu abandonament cap al 325 a.c., després d'una curta existència de vora 100 anys, en el període de màxim apogeu de la Cultura Ibèrica.

Les excavacions arqueològiques realitzades pel Servici d'Investigació Prehistòrica de la Diputació de València entre els anys 1928 i 1931 van descobrir, aproximadament, la meitat de la superfície de la ciutat. Per la magnitud de les seues restes constructives i la riquesa de les troballes, entre les quals destaquen una làmina de plom amb escriptura ibèrica i figuretes com la del Guerrer de Moixent, va ser declarat Monument Històrico-Artístic l'any 1931.

La Bastida ocupa un dels cims allargats del sistema muntanyenc de la Serra Grossa, a 741 m d'altitud, i limita al nord amb el pla de les Alcusses i al sud amb la vall de l'Alforí de Fontanars. Esta situació privilegiada convertix la Bastida, en un centre econòmic on primeres matèries i productes manufacturats indígenes es bescanviaven per objectes de prestigi importats, com ara les ceràmiques gregues.

El recorregut de la Bastida ens mostra la muralla, les portes fortificades i un urbanisme complex, amb grans cases agrupades en illes i disposades a una banda i altra del carrer central que recorre tot el poblat. Amb la reconstrucció d'una casa ibèrica, el visitant pot reviure l'ambient domèstic d'una família de fa 2.300 anys.

EL CASTELL. XÀTIVA

La zona ha estat ocupada almenys des de l'Edat del Bronze. Escenari de diversos conflictes bèl·lics al llarg de la Història: la Segona Guerra Púnica, la Guerra dels Dos Peres, la Guerra de Successió, la Guerra del Francès, etc. Ha patit nombroses reformes i adaptacions durant tot aquest temps.

L'accés a l'interior del castell es realitza per la Porta Ferrissa, que ens condueix a la plaça d'armes. Des d'ací, a la part oriental se situa el castell menor i a ponent el major. Contraposada a la porta Ferrissa trobem la Porta dels Socors que comunica amb la vall de Bisquert.

En realitat es tracta de dos castells, el Major i el Menor, units per una doble línia de muralla.

Castell Menor: destaquen dues portes en arc apuntat gòtic. La primera s'anomena d'Aníbal. Conta la llegenda que durant la Segona Guerra Púnica (218 a.n.e.) passà per ací el general cartaginés.

Castell Major: el primer edifici que es veu és la capella neogòtica de Sant Jordi (s. XX) i a continuació l'escalinata on s'han situat els canons de bronze de finals del segle XVII.

Capella gòtica de Santa Maria. És un dels pocs edificis medievals sencers que resten en peu al castell. En 1431 la reina Maria manà construir la capella sobre una anterior del segle XIII. En l'interior, al bell centre, trobem el sepulcre neogòtic del compte d'Urgel.

A la zona de la Salòquia, la part més elevada del castell, hi ha el palau de l'alcaid i la presó que va custodiar personatges il·lustres: el comte Jaume d'Urgell i el duc de Calàbria.

EL CASTELL. MONTESA

De possible origen iber i romà, l'antecedent directe de la fortificació actual va ser aixecat pels àrabs, del qual hi ha una primera referència documental al segle X.

Després de la supressió de l'Orde del Temple, Jaume II i el papa Joan XXII crearan el 1317 una nova Orde que serà l'hereva directa dels béns del Temple: l'orde de Montesa. La seua creació responia, d'una banda a recollir els béns de l'extinta Orde del Temple i de l'altra crear una milícia que pogués protegir la frontera sud del Regne de València. En 1319 Jaume II va donar la fortalesa a la nova Orde, moment el qual, el castell va ser reconstruït i ampliat. La fortalesa de Montesa va passar a ser la seu de la nova i passa per ser, l'única Orde monàsticomilitar de l'antic Regne de València.

El 23 de març de 1748 un terratrèmol va destruir gran part del castell-convent, obligant als frares que van sobreviure a desplaçar-se a València, on es va construir un nou monestir, conegut com el Temple.

El 1926 les restes del castell-convent de Montesa es declaren monument nacional.

A partit de 1996 es consoliden algunes restes, es condiciona l'accés i la porta principal, alhora que s'efectuen prospeccions arqueològiques. i es van instal·lar infraestructures d'aigua i subministrament elèctric, restaurar el perímetre exterior de la muralla i entre 2007 i 2008 es va reconstruir la sala capitular del castell.

La fortificació actual correspon a la reforma efectuada en època cristiana sobre la base de la fortificació musulmana, de la qual resten l'entrada en forma de colze i l'albacar. L'entrada al castell es realitza a través d'una rampa d'accés que acabava en un pont llevadís i que salva la zona de l'albacar del castell. Al castell solien residir aproximadament uns vint frares, la vida dels quals era la conventual seguint les directrius del Cister.

RETAULE DE JOAN DE JOANES. FONT DE FIGUERA

Fill del pintor Vicent Macip, Joan Vicent Macip i Navarro (ca. 1505-1579) conegut com Joan de Joanes és el pintor més destacat del temps de la Contrareforma. Joanes va crear escola en la pintura valenciana. El seguidor més proper fou el pintor de Montesa Gaspar Requena (ca. 1515-1585), amic íntim i col·laborador, qui durant uns anys va residir a Xàtiva, on va tenir taller. La Costera conserva bastants obres dels dos pintors.

"El retaule major de l'església Parroquial de la Nativitat de la Nostra Senyora de la Font de la Figuera es una de les obres mes emblemàtiques del pintor on representa escenes al·lusives a la Vida de la Verge en 28 pintures" Contractat en 1548 per Brianda Maça Carròs d'Arborea qui apareix retratada com a donant en la taula del Naixement de Maria.

El retaule Major de la Font de la Figuera és considerat com una mostra fonamental del renaixement valencià. Fou pintat conjuntament per Joanes i Requena, els quals residiren a la localitat mentre realitzaven el treball. El rei Carles IV es va encapritxar de la taula del Salvador del sagrari i se l'emportà a Madrid.

Joan de Joanes un dels grans mestres de la pintura valenciana, fou en vida un referent de la pintura renaixentista espanyola.

LES ERMITES DE LA COSTERA

La comarca de la Costera està esguitada per diverses ermites construïdes des de l'Edat Mitja. Un ermitatge és un edifici de culte religiós esporàdic que sovint era habitat per un ermità o una ermitana i en ocasions per una família d'ermitans. Les ermites es construïen apartades de les poblacions, generalment en indrets solitaris com per exemple les muntanyes, les fonts i els camins.

En trobem dedicades a l'advocació d'un sant (Sant Sebastià de Montesa) o una santa (Santa Bàrbara de la Font de la Figuera), però també n'hi ha dedicades a la Mare de Déu (Santa Maria del Puig de Xàtiva) o Crist (Torrent d'En Fenollet). Un altre grup d'ermites presideixen els calvaris acompanyades per les casetes del viacrucis. La ciutat de Xàtiva, per exemple, compta amb dos calvaris (l'Alt i el Baixet) un en cada punta de la ciutat. La construcció de la majoria dels calvaris cal datar-la als volts dels segles XVII-XVIII, encara que també hi ha de més tardans com el de Canals, el qual té la peculiaritat d'estar construït en pla, al bell mig de l'assagador de Sagres.

Aquests edificis religiosos són d'èpoques i estils diferents, però tots tenen en comú el fet que constitueixen una fita simbòlica en el paisatge dels voltants de les nostres poblacions i poden ser el destí d'agradables excursions.

LLOSA DE RANES - XÀTIVA
Ermita de Santa Anna

VALLADA
Ermita de Sant Sebastià

VALLADA
Ermita del Crist del Calvari

MONTESA
Ermita de Sant Sebastià

MONTESA
Ermita de La Santa Creu

XÀTIVA
Ermita de Sant Feliu

XÀTIVA
Ermita del Puig de Santa Maria

MONTESA
Ermita del Calvari

XÀTIVA
Ermita de Sant Josep

L'ALCÚDIA DE CRESPINS
Ermita del Santíssim Crist del Calvari

TORRENT D'EN FENOLLET
Ermita del Crist

LA FONT DE LA FIGUERA
Ermita de Sant Sebastià

MOIXENT
Ermita del Santíssim Crist del Calvari

TORRELLA
Ermita del Santíssim Crist de la Fe

CANALS
Ermita del Santíssim Crist de lam Salut

LA FONT DE LA FIGUERA
Ermita de Sanra Barbara

LLANERA DE RANES
Ermita del Santíssim Crist de la Fe

ROTGLÀ I CORBERÀ
Ermita de la Verge del Socorro

GENOVÉS
Ermita del Santíssim Crist del Calvari

AIACOR
Ermita del Crist del Calvari

LLOSA DE RANES
Ermita del Crist del MIRACLE

ALBOI
Ermita de Sant Joan Baptista

ARCADETES DEL RIU ALBAIDA. ALBOI

A Genovés, en la pedania d'Alboi, existeix una autèntica joia patrimonial d'enginyeria hidràulica que proveïa antigament d'aigua a la ciutat de Xàtiva.

També conegut com l'aqüeducte del barranc del Pont Sec, de construcció gòtica, tot i que no documentada, els seus nou arcs ogivals i doscents metres de longitud ens transporten a altra època en què facilitava el subministrament d'aigua.

L'aqüeducte de les Arcadetes d'Alboi permet salvar el camí d'Alboi en arribar al riu Albaida.

Les Arcadetes formen part del Canal de Bellús a Xàtiva, una canalització medieval que naix en la Font de Bellús. Catalogat com a Bé d'Interés Cultural (BIC) l'any 2005, acompanya durant deu quilòmetres el riu Albaida.

Els respiralls son elements verticals circulars mitjançant els quals el canal connecta amb l'exterior en els trams subterranis per a evitar que es formaren bosses d'aire. Aquests cilindres, de 1,74 centímetres de gruix i 84 centímetres de diàmetre, van ser construïts a base de ceràmica i reforçats posteriorment amb argamassa.

Conta la llegenda local que van nàixer gràcies a l'enginy de la filla del rei musulmà de Xàtiva. Ara bé, els seus gelosos germans li van pagar la inventiva amb la mort, succés que recorden dos brolladors d'aigua cristal·lina que sortiren al mateix lloc.

TERRITORI BORJA

Dos membres de la família Borja arribaren al pontificat durant el segle XV. Alfons de Borja, nascut a Canals, amb el nom de Calixt III (1455-1458) i el seu nebot de Xàtiva Roderic de Borja, amb el d'Alexandre VI (1492-1503). Aquesta branca de la nissaga era originària de la Costera i arribà a ser una de les més poderoses del moment.

Petjades dels Borja a la Costera:

Capella de Santa Anna. Sent cardenal Alfons de Borja manà construir la capella vers 1452 en la Seu Vella de Xàtiva. Fou enderrocada per a concloure el temple actual, però encara podem admirar algunes restes escultòriques que s'han conservat.

Al Museu de la Seu s'exhibeix el retaule pintat per Joan Reixach, actualment muntat en un bastidor del segle XX. En la taula lateral veiem Alfons de Borja agenollat als peus del bisbe sant Ildefons, patronímic del donant.

Les restes escultòriques de la capella s'exposen al Museu de Belles Arts de Xàtiva. Una clau de volta amb el Calvari i les mènsules amb les figures del profeta Elies i l'àngel portador de l'escut del cardenal són les millor conservades. Encara s'aprecien restes de la policromia original.

Calze de Calixt III. Al Museu de la Seu de Xàtiva es pot veure la peça d'orfebreria donada pel primer papa Borja. És un copa gòtica de plata daurada amb el peu lobulat. Conté imatges de sants bisbes i els evangelistes. A l'inici de la canya hi ha la inscripció Calistusspptertius. És un dels nombrosos objectes litúrgics que va regalar a la Seu.

L'oratori i el palau de la Torre de Canals. Jofré de Borja, pare del futur papa Alexandre VI, adquirí el lloc vers 1435. Ocupat des d'època islàmica, el palau cristià degué ser bastit en el segle XIV i reformat pels Borja.

Encara resta en peu la torre de guaita amb talús, ara exempta. La part superior ha estat reconstruïda a finals del segle XX.

L'oratori de la Santa Creu és senzill, de planta rectangular i una sola nau de tres trams. En una pintura mural de 1721 es representa la llegenda de la profecia que féu fra Vicent Ferrer al xiquet Alfons de Borja en anuncia-li que arribaria a Papa i que aleshores el faria sant.

Capella de la Mare de Déu de les Febres. Francesc de Borja erigí la capella en la Seu Vella de Xàtiva l'any 1497. Com la de Santa Anna, també fou enderrocada en avançar la construcció de les naus de la Seu actual. En una capella de la girola es conserven dues làpides de marbre: la làpida amb la inscripció fundacional i l'escut amb el bou Borja pasturant timbrat amb mitra.

A aquesta capella pertanyia la taula de la Mare de Déu i el Xiquet que va enviar per a la capella de les Febres des de Roma pintada pel Pinturicchio, l'artista que treballava a les estances Borja d'Alexandre VI. Actualment s'exposa al Museu de Belles Arts de València. Hi apareix retratat el donant Francesc de Borja agenollat en actitud orant, amb la mitra bisbal i l'escut del bou al peus.

Palau de l'Ardiaca. Molt a prop de la col·legiata de Xàtiva se situa l'edifici de l'Ardiaca, una de les dignitats medievals de l'església xativina. La planta baixa és un espai diàfan rectangular amb arcs de diafragma i sostre de fusta enteixinat. Del segle XV és la finestra coronella de tres arcs que il·luminada la sala.

Sobre la porta que dóna accés al recinte veiem tres escuts esculpits. Al centre el de Calixt III timbrat amb la tiara pontifícia i les claus de Sant Pere. Als costats, els dels nebots Roderic i Lluís, amb el bou dels Borja i les faixes dels Oms. Aquest relleu heràldic és posterior a la construcció del palau. Alfons de Borja, que havia estat ardiaca de Xàtiva en 1420, potser va sufragar aquesta entrada o alguna reforma en l'interior, raó per la qual hi ha els escuts.

Casa Natalícia de Roderic de Borja. Roderic era fill d'Isabel de Borja, germana de Calixt III, i de Jofre Gil de Borja. Tenien la casa pairal, on va nàixer Alexandre, al barri de Sant Pere, a la plaça de l'Aldomar actualment d'Alexandre VI. Encara es manté en peu.

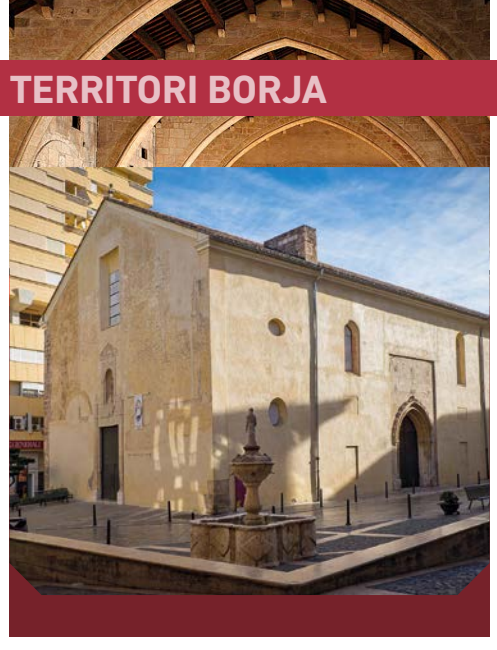

Església de Sant Francesc. Els Gil de Borja tenien el patronatge i el dret de sepultura en una capella de l'església del desaparegut convent franciscà de Xàtiva. Amb el temps, Alexandre VI va traslladar les restes dels seus avantpassats a la capella de Santa Anna en la Seu que havia erigit Alfons de Borja (Calixt III).

La capella gòtica de l'Hospital de Santa Maria de Xàtiva actualment és el Espai Borja un centre d'interpretació de la marca "Territori Borja".

Altres membres del llinatge:

Pere Lluís Galcerà de Borja fou l'últim Mestre de Montesa. A partir de 1592 Felip II pren el govern de l'orde i nomena un lloctinent.

Tecla de Borja, germana d'Alexandre VI, es coneguda especialment per la seua vessant literària. Va **mantenir una interpel·lació poètica amb Ausiàs March.**

Beatriu de Borja fou abadessa del convent franciscà de Santa Clara en Xàtiva a principis del segle XVI.

PALAU DELS SANÇ. VALLÉS

Vallés, és un poble petit, d'uns 150 habitants i poc més d'1 km^2 de terme municipal que compta amb una església barroca i un palau senyorial medieval. Un palau gòtic amb finestres de mainell: una joia arquitectònica de la contrada. Les columnes fines de les finestres són noves i les va esculpir el mateix pedrapiquer gallec que va restaurar la pica gòtica de la plaça de la Trinitat de Xàtiva. Els murs són de fabrica de mamposteria i morter, rematats per cantoneres de sillars.

L'antic edifici dels Sanç, restaurat, es ara una residència privada situat en la plaça del Forn. Es tracta d'un edifici de tres plantes, amb pati inferior enjardinat, dues façanes al carrer i una al jardí. Reflecteix contradiccions estilístiques com la ubicació, en el primer cos, d'elements renaixentistes i, en el segon, gòtics.

El palau que es construís com a residència dels senyors i correspon a la època de Gaspar Sanç de Vallés. Les armes dels Sanç de Vallés són: Escut tallat. Primer en camp d'or, quatre pals de gules, i segon, en camp de plata, una ala de gules, armes semblants a les primitives de la Casa de Mallorca.

L'actual escut de Vallés, fonamentat en els blasons dels antics senyors de la població i que inclou un Agnus Dei com a símbol de Sant Joan Baptista.

VENTA DEL REI I TORRE BLANCA. ROTGLÀ I CORBERÀ

Rotglà i Corberà formen un sol municipi des de 1854. Tant l'un com l'altre tenen un origen islàmic: L'Alcúdia Blanca figura com a nucli predecessor de Rotglà, i a l'impost del morabatí ja apareix l'alqueria d'en Corbera.

El municipi és travessat per l'antiga N-340, successora del nou Camí Reial de Castella (1765-1779) que discorria per la Vall de Moixent, Canals, la Costera de Ranes cap al port de Carcer. Uns dels llocs emblemàtics de la nova ruta principal de comunicació seria l'hostal o Venta del Reial de Rotglà. En la façana encara sobreviu la inscripció que informa "Reinando Carlos III año 1786, se hizo este diversorio bajo la dirección de D. Manuel Serrano". Encara resta en peu la portada amb els arcs de les finestres i portes que tancava l'hort de la venta, amb la data de construcció registrada en els carreus: 1788.

Destaquem, també, la Torre Blanca, un dels edificis més antics de tota la comarca de la Costera. Presidia l'alqueria Nova de l'Alcúdia Blanca al s.XV. Era una magnífica fortalesa emblanquinada on el fundador de Rotglà i governador de mig Regne de València (Joan Rotlà l'Antic) tenia instal·lada la casa de la Senyoria.

I l'edifici del Sequer de tabac obra de disseny innovador del prestigiós arquitecte racionalista Carlos Arniches i que serà reconvertida en l'ajuntament de la localitat i serveis públics socioculturals Consta de 5 naus rectangulars.

TAULELLERIA VALENCIANA

Una de les etapes d'esplendor de la pintura ceràmica va ser protagonitzada per la nissaga xativina dels Disdier entre les acaballes del segle XVIII i primeries del XIX, moment del canvi de l'estil rococó al neoclassicisme.

Els carrers de la Costera mostren nombrosos plafons devocionals procedents de les Fàbriques Reials. Es tracta d'un veritable museu a l'aire lliure. Situats la majoria als nuclis antics de les poblacions, ens recorden les devocions dels nostres avantpassats.

L'obra més destacada és el retaule dedicat a la Mare de Déu de la Seu del carrer de Noguera de Xàtiva, obrat al mur de l'apotecaria Artigues, vora el campanar de la Seu. És el retaule valencià del segle XVIII més gran que resta en la via pública.

FUMERALS DE RAJOLA. PATRIMONI INDUSTRIAL

Els fumerals recorden l'antiga presència de les fàbriques i el treball industrial del passat. S'han convertit en fites urbanes, gairebé en elements d'art públic a la intempèrie. Constitueixen veritables monuments de la industrialització, com una mena d'obeliscs. La industrialització a la Costera va anar lligada a l'avanç del ferrocarril. Les fàbriques que albergaven els fumerals s'alçaren entre la segona meitat del segle XIX i la primera del XX. Alguns fumerals s'han perdut, però a Xàtiva, Canals, l'Alcúdia de Crespins i Vallada encara en resten en peu.

Turisme La Costera

Tresors de l'interior

LA COSTERA - CANAL
mancomunitat de municipis

GENERALITAT VALENCIANA

TURISME COMUNITAT VALENCIANA

VALÈNCIA TURISME

PLA DE DINAMITZACIÓ I GOVERNANÇA TURÍSTICA DE LA MANCOMUNITAT DE LA COSTERA-CANAL

@turismelacostera @turismecostera @turismelacostera

www. turismelacostera.com